

Spirina T. P., Tymoshenko N. E. Features training leaders in vocational school

This paper analyzes the characteristics of the contingent of students of vocational schools, described the selection criteria of volunteer leaders to implement prevention programs in this institution, which should be considered when selecting this, what risks may arise when preparing leaders and volunteers may encounter with what leaders themselves volunteers, which focused on the content, forms of organization and methods of teaching of category; prescribed stages of implementation of prevention programs in vocational schools.

Key words: vocational education, leader, leadership, leader-volunteer, prevention program.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2013 р.

Прийнято до друку 25.10.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Веретенко Т. Г.

УДК 377.2.091.8-044.322

Ю. І. Талалаєві, Ю. А. Францен

**ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ І КУРСУ В УМОВАХ
НАВЧАННЯ У ПТНЗ І – ІІ РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ**

У сучасних умовах розвитку суспільства перед системою освіти поставлено завдання модернізувати навчальний процес, зробити його інтенсивнішим і підвищити його якість. Цієї мети можна досягти не тільки завдяки покращенню навчальних планів і переробці програми викладання окремих дисциплін, а і приділяючи увагу проблемі адаптації студентів першого курсу до нових умов навчання.

Нові умови діяльності у вищій школі – це якісно інша система відносин відповідальної залежності, де на перший план виступає необхідність самостійної регуляції своєї поведінки, організації своїх занять і побуту. Перетворення всієї системи ціннісних орієнтацій, мотивації, з одного боку, формування професійних здібностей – з іншого, виділяють цей вік у якості центрального періоду становлення характеру і інтелекту. Це початок художніх, технічних і наукових досягнень, час спортивних рекордів.

Проблема адаптації студентів у вищих навчальних закладах не є новою і досить ретельно вивчається. На наш погляд, варто приділити увагу дослідженню особливостей адаптації студентів першого року навчання у професійно-технічних навчальних закладах, де професійна орієнтація відіграє найважливішу роль у становленні майбутнього кваліфікованого робітника.

Проблема адаптації студентів до навчально-виховного процесу у вищих закладах освіти розглянута в дослідженнях Д. Андрєєвої, Л. Булатової, Н. Венедиктової, К. Делікатного, В. Дугінця, Л. Єгорової, О. Мороза, Л. Рувинського, В. Хорошко та ін. Соціально-психологічні аспекти адаптації студентів у вищому навчальному закладі розкрито у працях Н. Бачманової, Є. Бологової, Л. Меркулової, Т. Ронгінської, Є. Савонько, Н. Шафажинської та ін. Окремі питання професійної адаптації майбутніх спеціалістів досліджували О. Мороз, А. Дабагян, Т. Комчанін, Л. Кузнецов та інші.

Оскільки проблеми адаптації студентів ПТНЗ ще потребують ретельного дослідження, основною метою цієї статті можна вважати спробу знайти ефективний шлях введення студентів першого року навчання до нової атмосфери та покращення результатів навчання.

Проблеми адаптації студентів до навчання у ВНЗ досліджували багато науковців з різних точок зору (як філософської категорії, біологічного поняття, педагогічного та психологічного явища тощо). Тому це поняття можна вважати поліаспектним. Разом із тим, майже всі науковці, які досліджували проблему адаптації, зазначають, що адаптація у навчанні здійснюється через взаємодію всіх його чинників: психологічних, соціальних, дидактичних і біологічних [7, с. 55].

Ми погоджуємося з авторами публікацій у даній області науки, які стверджують, що факторами професійної адаптації майбутніх кваліфікованих робітників до ефективної роботи за обраною спеціальністю є:

- бажання студентів працювати в певній галузі знань;
- позитивне ставлення студентів до обраної професії;
- прагнення стати фахівцем в обраній спеціальності;
- усвідомлення необхідності отримання якомога більшого обсягу знань для одержання в подальшому статусу висококваліфікованого працівника та високого рівня оплати праці;
- формування стійкого інтересу до нормативних дисциплін та дисциплін за вибором;
- набуття навичок самостійності в навчальній діяльності;
- потреба самоосвіти;
- уміння застосовувати отримані знання на практиці;
- професійна компетентність викладачів навчального закладу;
- наявність інституту кураторства;
- моніторинг навчально-виховного процесу;
- індивідуальний підхід до студентів;
- задоволеність міжособистісними відносинами у студентській групі та між студентами й викладачами.

Досліджуючи проблему адаптації студентів на прикладі економічних вищих навчальних закладів до нових умов навчання, Г. Білянін зазначив, що викладачам необхідно дотримуватись таких

вимог під час підготовки матеріалу до заняття: спеціальні поняття і терміни, якими їх позначають, повинні бути доступними для студентів, тобто вони повинні розуміти їх зміст; нові поняття і терміни необхідно вводити послідовно і систематично, а похідні від них поняття тоді, коли відомі вже первинні, через які вони означаються; при формуванні і використанні понять за спеціальністю необхідно спиратися на життєвий досвід студентів [1, с. 96]. Тобто, зміст дисциплін необхідно наповнювати відповідним теоретичним матеріалом та прикладними задачами і тим самим мотивувати навчальну діяльність студентів та вчити їх застосувати знання та вміння на практиці. Ці особливості викладання формують дидактичну складову поняття адаптації першокурсників.

Практика показує, що перехід вчорашніх школярів від урочної системи навчання до самостійних занять нерідко здійснюється досить складно. Не всім вдається подолати ці труднощі і швидко перебудувати звичні форми навчальної роботи, багато студентів через це потрапляють до списків відрахованих. Річ у тому, що багато з них просто не вміє правильно організувати свою навчальну діяльність, не встигає зрозуміти, як потрібно навчатися у ПТНЗ.

Можна виділити декілька факторів, які лежать в основі типових труднощів, що відчувають студенти молодших курсів у період адаптації:

1. Недостатній рівень шкільної загальноосвітньої підготовки, в основі якої, дефіцит особистої відповідальності й навчальної активності, невисокий рівень духовного та інтелектуального потенціалу.

2. Більшість молодих людей, які приходять до ПТНЗ, слабо володіють вираженими навичками навчальної роботи, недостатньо володіють прийомами раціонального мислення, запам'ятовування, концентрації й розподілу уваги. Як правило, у вчорашніх школярів відсутні стійкі навички користування навчальною літературою, конспектування, раціонального читання, організації своєї самостійної роботи, особливо її планування.

Значна частина студентів приходить до ПТНЗ з переконанням у тому, що їх абсолютно всього повинен хтось навчити, все показати й пояснити. Вони не бачать себе в активній ролі студента коледжу, основне завдання якого – здобування знань самостійною напруженою працею.

3. Слабко виражений рівень загальної культури, етичної та трудової вихованості, що виявляється на фоні обмеженого життєвого досвіду й соціальної зрілості.

4. Недостатня вираженість установки студентів на прогресію разом із слабким проявом ціннісного ставлення до знань. Чимало студентів лише в ході адаптації починає усвідомлювати всю серйозність зробленого ними життєвого вибору. Невпевненість багатьох студентів-початківців у тому, що їм під силу успішне навчання у ВНЗ. Далеко не всі випускники загальноосвітньої школи об'єктивно в змозі справитися з вимогами, обсягом і темпом роб-ти, що традиційно склалися у ВНЗ й

розраховані на здібних і підготовлених людей [4].

Провідна роль перелічених факторів як початкових для процесу адаптації студентів уже підкреслювалася в ряді праць [6; 8 та ін.]. Можна не погодитися, що ці фактори зумовлені недоліками виховання в сім'ї, упущенням навчання в середній школі, впливом соціального середовища тощо. Та все ж, на наш погляд, самі студенти мають прикладати зусилля для того, щоб досягти успіхів у навчанні у новому середовищі.

Допомога викладачів, безумовно, необхідна студентам-першокурсникам. Педагогічний колектив ВП КТД ЛНУ імені Тараса Шевченка приділяє багато уваги цій проблемі при роботі з новими вихованцями. З метою ефективного проведення діагностичного етапу викладачів, кураторів та класних керівників груп, майстрів виробничого навчання, працівників гуртожитку визначені конкретні завдання, якими вони керуються при плануванні та проведенні своєї роботи. Окрім того, саме таке визначення забезпечує комплексний підхід у реалізації адаптаційної системи навчання на всіх рівнях у структурних підрозділах коледжу.

Перед початком нового навчального року, проводиться організаційно-інформативна зустріч адміністрації, кураторів академічних груп зі студентами та їх батьками. Саме тут студенти-першокурсники отримують свої перші вітання, побажання та настанови. У перший день навчання куратори ознайомлюють студентів із закріпленими аудиторіями, вказують їх постійні робочі місця, пояснюють графіки роботи предметних кабінетів, лабораторій, бібліотеки, їдальні. На наступних виховних годинах куратори спільно зі студентами вибирають актив групи, проводять розподіл постійних доручень, вивчають права та обов'язки студентів, правила внутрішнього розпорядку, вказують на потребу забезпечення успішного навчання, зразкової навчальної дисципліни.

Контролюючи хід адаптаційних процесів, куратори академічних груп широко практикують проведення індивідуальних бесід зі студентами та їх батьками.

На засіданнях циклових комісій постійно звертається увага викладачів та кураторів академічних груп на необхідність урізноманітнення типів, форм і методів проведення теоретичних і практичних занять, впровадження новітніх технологій організації навчання, індивідуально-дозованих завдань, підготовку і використання тематичних навчально-контролюючих матеріалів різних ступенів складності, обов'язкового урахування вихідного рівня знань кожного студента та особливостей наявного в нього стереотипу пізнавальної діяльності, його здібностей і темпераменту. Вказується потреба більш широкого впровадження інтерактивних методів навчання з використанням сучасних наочностей та інноваційних технологій. Акцентується увага викладачів, кураторів та класних керівників груп на

необхідності обов'язкового дотримання настанов гуманістичної педагогіки та вимог професійної етики.

Підготовка і проведення на достатньо високому навчально-методичному рівні «відкритих» теоретичних і практичних занять, групових та загальноколеджних виховних заходів у поєднанні з результатами взаємовідвідування занять, дають кожному викладачу та куратору академічної групи можливість, оцінити свою професійну майстерність та повчитись у своїх колег.

З цією метою проводяться додаткові заняття, індивідуальні та групові тематичні консультації, контролюється процес їх самопідготовки у навчальних кабінетах, бібліотеці, гуртожитку, вказується на необхідність раціонального використання робочого часу, активізується вплив органів студентського самоуправління, практикується заслуховування таких студентів на виховних годинах у групі, курсових або загальноколеджних «лінійках успішності», засіданнях циклових комісій та педагогічної ради, батьківських зборах і т.д., і т.і. Варто зауважити, що проведення вищевказаної роботи в кожному конкретному випадку потребує індивідуального, диференційованого підходу, доцільного спрямування та систематичного контролю.

Ми вважаємо необхідним і надалі досліджувати і обговорювати тему адаптації тому, що такі реалії сьогодення сучасної професійної школи, як ринкова економіка та контрактна форма навчання вимагають розроблення корегуючих заходів, спрямованих на забезпечення навчання не лише для тих студентів, які хочуть і можуть вчитися, але і для тих які мають низький рівень знань, а інколи й інтелекту, не в достатній мірі володіють навичками засвоєння наукової інформації, не мають сформованого інтересу до обраної професії, вважають її недостатньою для матеріального забезпечення майбутнього життя і, звичайно, не прикладають необхідних зусиль для оволодіння нею. Намагаючись реалізувати цю мету, куратори стикаються з багатьма труднощами, які можуть бути вирішені завдяки проведенню подібних наукових досліджень.

Список використаної літератури

1. Білянін Г. І. Фахова спрямованість підготовки молодших спеціалістів з фінансів та економіки / Г. І. Білянін // Дидактика математики: проблеми і дослідження: міжнар. зб. наук. робіт. – 2008. – Вип. 30. – С. 96 – 102. **2. Бойко І. І.** Психологічна адаптація підлітка до нових умов навчання / І. І. Бойко // Психологія. Зб. наук. праць. – К. : НПУ. – 1999. – Вип. 2. – С. 92 – 96. **3. Виноградова А. А.** Адаптація студентів младших курсов к обучению в ВУЗе в процессе изучения математических и естественно-научных дисциплин: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / А. А. Виноградова. – Тюмень, 2008. – 27с. **4. Лагирев В. В.** Адаптація студентів к условиям

обучения в техническом вузе и особенности организации учебно-воспитательного процесса с первокурсниками / В. В. Лагирев // Содержание, формы и методы обучения в высшей школе. Обзор информации НИИВО. – М., 1991. – Вып. 3. – 48 с. **5. Левочко М. Т.** Наступність у професійній підготовці майбутніх фахівців економічної галузі в системі «коледж – університет»: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / М. Т. Левочко. – Ін-т вищ. освіти АПН України. – К., 2010. – 40 с. **6. Лисовский В. Т.** Советское студенчество: Социологические вопросы / В. Т. Лисовский. – М. : Высшая школа, 1990. – 304 с. **7. Реутова І. М.** Наступність у навчанні геометрії в системі неперервної освіти «Технічний ліцей – вищий технічний навчальний заклад»: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Ірина Миколаївна Реутова. – Донецьк, 2009. – 294 с. **8. Рычков Г. В.** Готовы ли выпускники школы к продолжению образования? / Г. В. Рычков // Советская педагогика. – 1990. – № 9. – С. 32 – 37. **9. Педагогика и психология высшей школы.** Учеб. пособие для вузов / Отв. ред. С. И. Самыгин. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1998. – С. 285 – 287. **10. Петльова Л. Л.** Педагогічні основи професійної адаптації студентів-економістів засобами новітніх інформаційних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л. Л. Петльова. – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2008. – 22 с.

Талалаєва Ю. І., Францен Ю. А. Проблеми адаптації студентів І курсу в умовах навчання у ПТНЗ І – ІІ рівня акредитації.

У статті розглядаються проблеми адаптації студентів першокурсників, які продовжують навчання після закінчення дев'яти класів загальноосвітньої школи. Автори визначають основні проблеми, з якими зустрічаються учні, потрапляючи до нової системи навчання. На прикладі ВП Коледжу технологій та дизайну Луганського Національного Університету імені Тараса Шевченка розглядаються заходи, розроблені адміністрацією та співробітниками коледжу для полегшення процесу адаптації та організації ефективного процесу навчання для студентів першого року навчання. Також, у статті зазначається принципова відмінність у процесі адаптації студентів вузів і студентів коледжу.

Ключові слова: студенти першокурсники, адаптація, ефективне навчання, адаптаційні заходи, ефективний процес навчання.

Талалаева Ю. И., Францен Ю. А. Проблемы адаптации студентов I курса в условиях обучения в ПТУЗ I-II уровня аккредитации

В статье рассматриваются проблемы адаптации студентов первокурсников, поступивших на обучение после окончания 9 классов общеобразовательной школы. Автором обозначены основные проблемы, с которыми сталкиваются учащиеся, попадая в новую систему обучения. На примере Колледжа Технологий и Дизайна ЛНУ имени Тараса

Шевченко рассмотрены мероприятия, разработанные администрацией и сотрудниками для облегчения процесса адаптации и организации эффективного процесса обучения для студентов первого курса. Также, в статье отмечается принципиальное отличие в процессе адаптации студентов вузов и колледжей.

Ключевые слова: адаптация, студенты-первокурсники, воспитательные мероприятия, процесс обучения.

Talalaeva Yu., Frantsen Yu. The Problem of Adaptation of the first-year students in Professional Technical Educational Institutions of the first level of the I-II accreditation level.

The authors of the article highlight the problem of first-year students, who enter college after finishing the ninth form of the secondary school. The main difficulties that typically arise during the first year of education are defined. Particular attention is paid to the organization of the students' activities which are helpful in making educational process more effective. The staff of the College of Technology and Design pays a lot of attention to developing new methods of adaptation because it influences the ability of the first-year students to assimilate a lot of new information. The problem seems very important because the level of knowledge is not the same, besides the ability and desire to study differs depending on the specialty of the school. Carefully tested methods are used to help the student to achieve success in studies due to individual approach of the teaching staff to every student.

Key words: the first-year students, adaptation, student's activities, methods of adaptation.

Стаття надійшла до редакції 17.09.2013 р.

Прийнято до друку 25.10.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Караман О. Л.